

*В.С. Здреник,
к.е.н, доцент,
Тернопільський національний
економічний університет*

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Основою організації обліку фінансових інвестицій є економічно обґрунтована класифікація. Така класифікація має виключне значення для правильної організації бухгалтерського обліку фінансових інвестицій. Головним призначенням бухгалтерського обліку є забезпечення інформаційних потреб користувачів. Тому, класифікаційні ознаки фінансових інвестицій повинні бути виділені таким чином, щоб вони розкривали досліджуване поняття зі сторін, які цікавлять, насамперед, користувачів.

Теоретичні й практичні аспекти даної проблеми знайшли своє відображення в роботах таких дослідників як Ю.А. Верига, Я.В. Голубка, Н.В. Гордополова, Н.М. Клим, Я.Д. Крупка, І.І. Мудра, Є.Б. Пономаренко, О.В. Сагова, Л.К. Сук, О.О. Терещенко, Ж.М. Чабаненко та інші.

Виділення класифікаційних ознак є підґрунтям для подальшого відображення операцій з фінансовими інвестиціями на рахунках бухгалтерського обліку, а також у фінансовій звітності. Адже від того, з яких сторін розкривається поняття фінансових інвестицій у їх класифікації, залежить те, на скільки будуть задоволені потреби користувачів у тій інформації, яка їх цікавить. Враховуючи різне походження і різні цілі інвестицій, виникає потреба у їх класифікації.

Якщо звернутися до праць сучасних українських та зарубіжних економістів, присвячених дослідженню сутності фінансових інвестицій, то бачимо, що немає єдиної думки щодо класифікації даного об'єкту обліку, так як кожен автор пропонує власну. Класифікація фінансових інвестицій на сьогодні є дуже не конкретизованою та заплутаною, а тому потребує подальшого дослідження та удосконалення. Враховуючи відсутність загальноновизнаної класифікації фінансових інвестицій, єдності у

поглядах науковців на роль фінансових інвестицій в ринковій економіці свідчить про складність цієї проблеми і про слабку розробку методологічних основ її теорії.

Досліджуючи поняття фінансових інвестицій та їх класифікацію у довідковій та науковій літературі, досить часто зустрічалося, що автори наводять саме види фінансових інвестицій, а не їх класифікаційні ознаки. Нами було проведено дослідження літературних джерел, в яких наводяться різні види фінансових інвестицій (табл. 1.).

Таблиця 1

**Основні види фінансових інвестицій, які виділяють
в літературних джерелах**

<i>Вид фінансових інвестицій</i>	<i>Кли Н.М. [1]</i>	<i>Чабаненко Ж.М. [2]</i>	<i>Голубка Я.В. [3]</i>	<i>Мудра І.І. [4]</i>	<i>Пономаренко Є.Б. [5, с.197]</i>	<i>Лисенко О. [6]</i>	<i>Крука Я.Д. [7 с.162]</i>	<i>Верига Ю.А. [8]</i>	<i>Поддєсоцький Ю.А. [9]</i>	<i>Сук Л.К. [10]</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Портфельні	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+
Прямі	+	-	-	+	-	+	-	-	+	+
Непрямі	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Ризиковані	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Довгострокові	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Поточні	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Пайові	+	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Боргові	+	-	+	+	+	+	-	-	-	-
Корпоративні	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Засвідчують право позики	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-
Засвідчують право власності	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-
У пов'язані сторони	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-
У спільну діяльність	-	-	-	-	+	-	+	-	-	+
Державні	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+
Приватні	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+
Іноземні	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+
Спільні	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+
Ризикові	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+
Безризикові	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+
Спекулятивні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Високодохідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Середньодохідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Низькодохідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Бездохідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Високоліквідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Середньо-ліквідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Низьколіквідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Неліквідні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Первинні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Вторинні	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Внутрішні	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+
Зовнішні	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+

Загалом в розглянутих джерелах найчастіше згадуються такі види фінансових інвестицій як поточні та довгострокові (100% авторів), пайові та боргові (50% авторів), прямі та портфельні (50% авторів), ті, що надають та не надають право власності (40%), державні, приватні, іноземні та спільні інвестиції (30% авторів). Авторі вводять все нові і нові види фінансових інвестицій, але питання наукового обґрунтування класифікації залишається не розробленим.

Зазначимо, що саме класифікація фінансових інвестицій визначає їх облікове відображення. Адже вирішення питання про відображення господарських операцій підприємств на відповідних рахунках бухгалтерського обліку залежить від правильного аналізу їхньої сутності, впливу на результати роботи економічного суб'єкта й від конструкції плану рахунків. Крім того, вибір того чи іншого варіанту оцінки й обліку фінансових інвестицій в значній мірі залежить від їхньої класифікації [11, с.27].

Основним стандартом бухгалтерського обліку, що регулює питання стосовно фінансових інвестицій є П(с)БО 12 “Фінансові інвестиції”. Даний стандарт регулює питання визнання та оцінки фінансових інвестицій, облік фінансових інвестицій в асоційовані й дочірні, а також спільні підприємства.

Отже, згідно П(с)БО 12 “Фінансові інвестиції” фінансові інвестиції поділяються на:

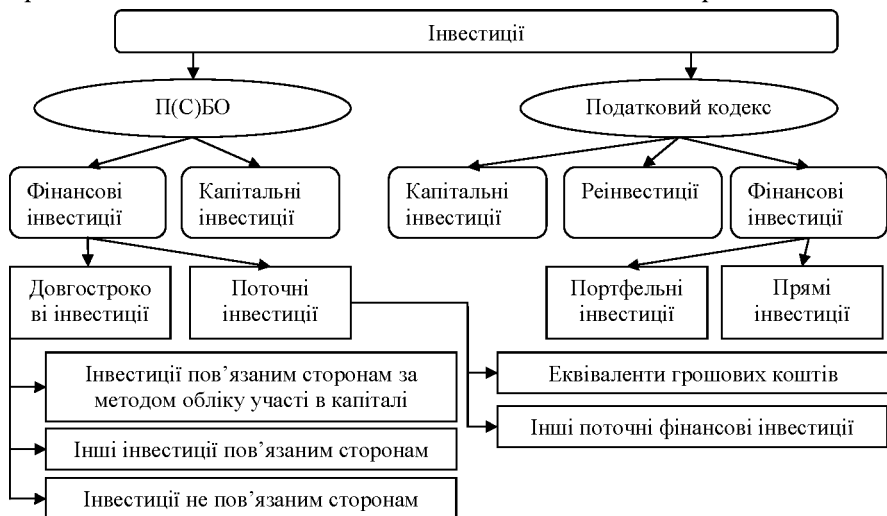
- ті, що знаходяться у підприємства до моменту їх погашення;

- які враховуються за методом участі в капіталі: інвестиції в асоційовані підприємства; у дочірні підприємства; у спільну діяльність;

- інші фінансові інвестиції [12].

В свою чергу, Податковим кодексом України передбачено класифікацію фінансових інвестицій, яка поділяє фінансові інвестиції на портфельні та прямі. На рис. 1. наведено класифікацію фінансових інвестицій, яка передбачена П(с)БО та Податковим кодексом України. Як бачимо, існує різниця між наведеними класифікаціями, проте основною відмінністю є відсутність у податковому обліку поділу фінансових інвестицій на поточні та довгострокові.

Всі цінні папери мають строк обігу, або ж вони можуть бути випущені на невизначений термін. Ця ознака є важливою як для емітента, так і для інвестора, тому що строк обігу впливає на величину розрахункових коефіцієнтів, які характеризують стан підприємства, його фінансову стійкість та інвестиційну привабливість. Термін утримання цінного паперу визначає також, на якому рахунку його слід обліковувати — як короткострокову чи довгострокову фінансову інвестицію. За терміном утримання фінансові інвестиції поділяють на поточні та довгострокові.

**Рис.1. Класифікація інвестицій згідно П(с)БО та ПКУ
[систематизовано на основі 12, 13]**

До короткострокових (поточних) відносяться інвестиції, які легко реалізуються за своїм характером та призначаються для утримання протягом не більше одного року. Прикладом таких вкладень є інвестиції у легко реалізовані цінні папери, а саме:

- короткострокові свідоцтва (депозитні сертифікати, угоди про купівлю короткострокових цінних паперів, акцептовані банком векселі та інші цінні папери, термін погашення яких менше року);
- ринкові боргові зобов'язання (облігації держави, корпорацій, термін погашення яких менше року);
- ринкові цінні папери, що дають право власності (привілейовані та звичайні акції компанії).

Більша частина інвестицій має форму фінансових прав, але деякі вкладення є матеріальними активами, наприклад, інвестиції у золото, діаманти або інші товари, які легко реалізуються. На відміну від короткострокових, довгострокові інвестиції є вкладенням коштів у діяльність юридично самостійних компаній, фірм на термін, що перевищує один рік, з метою впливу на них або отримання додаткового прибутку. До таких інвестицій належать:

- інвестиції у ринкові цінні папери, що дають право власності;
- інвестиції у ринкові боргові зобов'язання інших компаній;
- інвестиції у спеціальні фонди;
- інвестиції у матеріальні необоротні активи, які призначені для перепродажу [9].

В економічній літературі розглядаються й інші підходи до вибору критерію розподілу фінансових інвестицій на поточні та довгострокові. Наприклад, в якості основного критерію класифікації фінансових інвестицій компанії Палій В.Ф. виділяє ліквідність придбаних цінних паперів, цілі придбання та тривалість відволікання коштів з обороту, хоча наявність одночасно двох останніх факторів вважає необов'язковим; Козлова Е.П., Парашютін М.В., Бабченко Т.Н. - термін обігу цінних паперів і цілі їх придбання; Ентоні Р. і Рис Дж. - мету придбання і якісні характеристики цінних паперів (ліквідність, термін обігу); Кутер М.І. – цілі придбання фінансових інвестицій. Сопко В.В., Бутинець Ф.Ф., Сук Л.К. в якості критерію поділу виділяють термін, протягом якого керівництво планує утримувати фінансові інвестиції: на термін більше або менше 1 року [14].

На наш погляд, найбільш привабливою для інвесторів є приватна форма власності, бо здійснення такої діяльності менше обмежує держава та законодавча база, що, водночас, вимагає менше часу на організаційні питання.

В процесі дослідження видів прибутку, нами було розглянуто більше 20 класифікаційних ознак. Багато хто з авторів виділяв однакові ознаки, деякі вносили свої, які на їх думку повно характеризують об'єкт, проте нам хотілось виділити ті ознаки, які найчастіше зустрічалися в літературі. Проведене дослідження систематизовано у наступній таблиці (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікаційні ознаки фінансових інвестицій

Ознака	Автор												
	Клим Н.М. [1]	Литвин З. [15]	Чабаненко [2]	Лисенко О.[6]	Крупка Я.Д. [7]	Терепенко О.О. [16]	Пересада А.А.[17]	Гордолопова Н.В. [18].	Гетьман В.Г.	Сагова О.В. [19]	Пономаренко С.Б. [5]	Голубка Я.В. [3]	Дерун І.А. [20].
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>
Залежно від терміну утримання, від періоду інвестування (довгострокові, поточні)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
За відношенням до власності (засвідчують право власності, не дають права власності)	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	
За призначенням (призначені для продажу, не дають права власності)	-	+	-	-	+	-	-	-	-	+	-		
Залежно від виду відносин (засвідчують відносини позики, засвідчують право власності на частку в майні)	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-		
Залежно від видів придбаних паперів (боргові, пайові)	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-		+
За характером участі в інвестиційному процесі, формою інвестування (прямі, портфельні)	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	+		

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
За формою власності ресурсів інвестування (приватні, державні, іноземні, спільні)	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-		
За регіонального ознакою (внутрішні, зовнішні)	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	-	-
За ступенем ризику (без ризикові, ризикові)	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
За призначенням (дольові, боргові)	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Залежно від ступеня ліквідності	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Для цілей оподаткування (прямі, портфельні)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
За метою утримання (з метою отримання прибутку, отримання соціального ефекту)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
За характером оподаткування (дохід від яких оподатковується, не оподатковується)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Залежно від способу виплати доходу (у товарній, у грошовій формі)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Залежно від джерел інвестування (власні, запозичені, залучені)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-

Проаналізувавши наведені критерії класифікації фінансових інвестицій, можна переконатися, що принципово важливими є поділ фінансових інвестицій за терміном їх утримання, з позиції власності (корпоративні, боргові) та з метою оподаткування. Класифікація за терміном утримання передбачена П(С)БО та широко застосовується на практиці. Класифікація за відношення до власності не передбачена нормативними актами, що регламентують ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, і, водночас, є важливою для користувачів.

Практично кожен дослідник обґрунтовує власні підходи до вибору класифікації фінансових інвестицій, повністю або частково використовуючи нагромаджений досвід з цих питань. При цьому автори не замислюються над необхідністю таких перевантажених класифікацій та можливістю їх практичного застосування.

Отже, основними проблемними питаннями, які були виявлені при вивченні запропонованих дослідниками класифікацій фінансових інвестицій – це використання запозичених ознак; використання різного набору ознак за однаковим тлумаченням їх практичного змісту; суб'єктивне тлумачення класифікації та ін.

Список використаних джерел:

1. Клим Н.М. Удосконалення класифікації фінансових інвестицій/Н.М. Клим// Науковий вісник НТЛУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.06. – 380 с.
2. Чабаненко Ж.М. Особливості відображення фінансових інвестицій у фінансовому обліку за методом участі в капіталі / Ж.М. Чабаненко, Ю.С. Примуш // Економічний простір, 2012. - № 58.
3. Голубка Я.В. Актуальні питання обліку фінансових інвестицій. Вісник Тернопільської академії народного господарства, 2005.- №1
4. Мудра І.І. Визначення та класифікація фінансових інвестицій. Бухгалтерський облік та контроль: стан, проблеми та перспективи розвитку: Збірник матеріалів VII науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Бухгалтерський облік, аналіз і контроль: стан, проблеми та перспективи розвитку”. - Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2012.-264с.
5. Пономаренко Є.Б. Класифікація фінансових інвестицій: порівняльний аспект. Тези XXX науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої 45-ій річниці ЖДТУ, 10-17 березня 2005 року.- Житомир: ЖДТУ, 2005.-220с.
6. Лисенко О. Що таке фінансові інвестиції, їх види, класифікація та первісна оцінка/ О.Лисенко, Г. Уманців // “Дебет-кредит”, 2001.- №23.
7. Крупка Я.Д. Моделювання обліку фінансових інвестицій. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. Міжнародний семінар "Управління конкурентоспроможністю підприємств", 2008.-№5.-276с.
8. Верига Ю.А. Фінансові інвестиції: оцінка і подання інформації у звітності. Вісник національного університету “львівська політехніка”. - 2007. - №577.
9. Подвисоцький Ю.А. Визначення та аналіз фінансових інвестицій як важливої економічної категорії/Ю.А. Подвисоцький // Економічний простір, 2011. - №54.
10. Сук Л.К., Сук П.Л. Організація бухгалтерського обліку: Підручник.-К.:Каравела; Піча Ю.В., 2009.-624с.

11. Буратинський В.В. Практика та проблемні питання класифікації фінансових інвестицій у бухгалтерському обліку. Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції "Модернізація обліку, аналізу і контролю в галузях економіки України" /27-28 жовтня 2011р.-Тернопіль, 2011.-358с.

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 "Фінансові інвестиції": наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91: [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI:[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

14. Асаул А.Н., Войнаренко М.П., Пономарева Н.А., Фалтинский Р.А. Корпоративные ценные бумаги как инструмент инвестиционной привлекательности компаний /Под ред. д.э.н., профессора А.Н. Асаула. – СПб: АНО "ИПЭВ", 2008. -288с.

15. Литвин З. Аналіз ефективності фінансових інвестицій /З. Литвин// Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет;редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2011. – Вип. 9. – Частина 3. – 385 с.

16. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с.

17. Пересада А.А. Портфельне інвестування Навч. посібник / А. А. Пересада, О. Г. Шевченко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева. — К.: КНЕУ, 2004. — 408 с.

18. Гордополова Н.В. Теорія і практика організації обліку фінансових інвестицій [Електронний ресурс]/А.А. Пересада, Н.М. Головай//Ефективна економіка. Дніпропетровський державний аграрний університет, 2013.-№1

19. Сагова О.В. Класифікація фінансових інвестицій та її облікова інтерпретація /О.В. Сагова// ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", 2009. - №24

20. Дерун І.А. Сутність фінансових інвестицій та гармонізація їх обліку з міжнародними стандартами фінансової звітності / І.А. Дерун// Сталий розвиток економіки, 2013. - №1.